

Список літератури

1. Мацибора Т. В. Проблеми визначення та оцінки інвестиційного потенціалу регіону / Економіка АПК. – 2008. - №9. – С. 62-65
2. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні: навч. посіб. – К: Кондор, 2005. – 406 с.
3. Щукін Б. М. Інвестиційна діяльність. — К.: МАУП, 2002.

Одержано 31.03.10

І.В. Ювшин, студ. гр. ОА 08–1, О.Г. Боднаров, доц., канд. филос. наук, С.П.Римар, ст. викл.

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград

Вираз релігії в політиці

Звернемо увагу на основи релігії, що кореняться в області політики. Вони пов'язані передусім з владним характером політичних відносин, з механізмами примусу і авторитарного впливу, з використанням сили держави, в тому числі репресивних механізмів. Цей зв'язок вдало виразив Л. Фейєрбах (1804-1872). За його думкою, основу релігії складає почуття залежності людини. На ранніх ступенях історії ця залежність відображалась в первісних релігіях з їх уособленням сил та явищ природи. Проте поступово людина перетворюється в істоту політичну. “З чисто фізичної істоти, - писав Л.Фейєрбах, - людина стає істотою політичною... так само її Бог з чисто фізичної істоти стає істотою політичною, відмінно від природи”. І далі: “ Раба природи осліплює блиск сонця...; між тим раб політичний осліплюється блиском царського звання до такого ступеню, що він падає перед ним долілиць, як перед божественною силою, від якої залежить життя і смерть”.

Відчуження політики від індивіда і суспільних груп, політичний примус до тих чи інших видів діяльності, політичні засоби експлуатації робітників, гніт держави, використання владою механізмів жорсткого придушення, безконтрольність влади, етнографія, геноцид, експлуатація колоній метрополіями, війни - все це зумовлює складання відносин не свободи, залежності, панування - підкори. Крім того, політичний фактор, виражаючи інтереси певних груп, організацій інститутів, може підсилювати дії соціумних (наприклад, руйнівна політика в області матеріального виробництва в цілому або окремих його секторів), антропних (наприклад, підтримка забруднюючих навколишнє середовище галузей промисловості, замовлення на виробництво хімічної, ядерної, біологічної, психотропної зброї), соціокультурних (наприклад, скорочення бюджетних асигнувань на розвиток освіти і культури), антропологічних (наприклад, незабезпечення оптимального мінімуму витрат на реалізацію програм охорони здоров'я), психологічних (наприклад, збудження тривог чи страхів через засоби масової інформації) основ та передумов релігії.

Політико-державні, владні відносини знаходять відображення і вираз в релігійній свідомості, релігійній діяльності, релігійних відносинах та релігійних організаціях. Ці відносини здійснювали вплив на формування і розвиток уявлень і понять про богів. Найбільш раннім уявленням про Бога є образ племінного Бога, що виникає в умовах пізнього родового ладу, складання і розвитку племінних етносів. Племінний Бог згуртовував членів даного племені, визначав відокремлення останнього від інших племен, був обмежений за “радіусом дії” межами даної етнічної групи, за межами якої правили інші боги. Він " контролював " всі процеси, в яких виявлялась життєдіяльність і з якими мало справу плем'я, але головне, він був богом - войовником, захисником свого племені, що надихає на боротьбу з іншими племенами та їх богами. В період заснування держави, союзів племен або міста - держави боги цих останніх

ставав міжплемінним або суспільним, перетворюючись в центрального бога пантеону, в якій на правах підлеглих входили боги інших племен і міст - держав, утворилась система політеїзму (багатобожжя). По мірі подальшого розподілу праці, диференціації суспільства, з одного боку, а з іншого боку, під впливом інтеграційних процесів, формування народностей, виникнення у деяких народів царської влади складається

© І.В. Ювшин, О.Г. Боднарів, С.П.Римар, 2010

монотеїзм (єдинобожжя). Дослідники відзначають, що уявлення і поняття про єдиного Бога, що контролює всі різноманітні природні і суспільні явища, виникли в тому числі як відображення ієрархічної будови монархічних деспотій на чолі з єдиним царем. Політико-державні феномени відтворюються в релігійних відносинах. Релігійні відносини являють собою вид відносин в духовній сфері суспільства. Вони складаються у відповідності з релігійною свідомістю, реалізуються та існують за допомогою релігійної діяльності, їх носіями можуть бути індивіди, групи, інститути, організації. Релігійні відносини мають суб'єктивний план, план свідомості. Це передбачає певні ставлення людей до суб'єктивних істот, властивостей і зв'язків, а також віруючих один до одного. Перше ставлення розгортається у сфері свідомості, проте з необхідністю виявляється в дійсних відносинах між людьми, наприклад, між мирянами і священнослужителями. Контакти між віруючими, хоч і мають віднесеність до вказаних істот, властивостей, зв'язків, являють собою дійсні взаємовідносини. З іншого боку, релігійна свідомість, відбиваючи і виражаючи дійсні відносини, за їх образом і подобою будують схеми релігійних відносин. У відповідності з цими схемами уявляються відносини об'єктивних істот між собою і з людьми, людей з цими істотами і між собою. Схеми моделюють відносини панування - підкори, державно-правові структури, зв'язки, сімейні. У православ'ї і католицизмі має місце канонічне, церковне право, яке визначає правила взаємовідносин духовенства і мирян, в середовищі духовенства. Система права - шаріат - діє в ісламі.

Політичні, державні і правові відносини знаходять відображення в структурі релігійних організацій. Будова релігійної організації визначається певними нормами, церковним правом або статутом, апостольськими правилами, конституціями тощо. Організаційні принципи визначають її складові частини, сукупність позицій та ролей, правила субординації та координації діяльності індивідів і окремих ланок, вузли діяльності та відповідно групи діячів, покликані забезпечити єдність об'єднання. В залежності від умов виникнення та існування релігійні організації приймають "монархічний" (в католицизмі, православ'ї), "парламентсько-королівський" (англіканство), "республікансько-демократичний" (кальвінізм, баптизм) та інші види. Первинним осередком об'єднання є громада, над громадами надбудовується комплекс ланок аж до вищої ланки - центру об'єднання. В об'єднанні існує й цілий ряд інших складових елементів, що мають специфічні організаційні зв'язки, але в той самий час включених в загальну структуру (наприклад, "духовенство", "монашество"). Окремі складові частини мають власну інфраструктуру. Всі ланки стають взаємопов'язаними знаряддями, органами цілого.

Носіями релігії в різних історичних умовах могли бути родина, етнос, верства, клас, професійна група. Особливо велику роль у збереженні і трансляції релігії грали шари, що виділялись з релігійною ознакою - варна брахманів в Давній Індії, жреці в давніх рабовласницьких державах, верства духовенства в середньовічних феодальних монархіях. Зазнаючи вплив усієї суспільної системи, її різних сфер, в тому числі і політики, релігія здійснює і зворотній вплив на них. Вона виконує ряд функцій: світоглядну, компенсаторну, регулятивну, інтегруючо-дезінтегруючу тощо. Вона задає граничні критерії, абсолютні, з точки зору яких розуміється людина, суспільство, створює картину цілопокладання світу, забезпечує і смислопокладання, доповнює

обмеженість, залежність, відносність, ефемерність, ущербність буття людини, забезпечує спілкування і тим самим переборює самотність, втішає, полегшує страждання, забезпечує катарсис. За допомогою норм релігійного права, моралі, численних прикладів для наслідування, традицій, звичаїв, інститутів здійснюється управління діяльністю, свідомістю і поведінкою індивідів, груп, спільнот. Релігія може в одному відношенні об'єднувати, а в іншому роз'єднувати індивідів, групи, інститути, узаконювати деякі суспільні порядки, установи (державні, політичні, правові), відносини, надавати їм "ореол святості" або, навпаки, оголошувати їх "нечестивими", тими, хто "відпав", "загруз у злі", "суперечить Слову Божому". Вона висуває вищу вимогу - максимум (вищий принцип), у відповідності з яким здійснюється оцінювання ідей, дій, відносин, установ. Максимумові надається обов'язковий і непорушний характер. Ті чи інші погляди, вчинки, суспільні зв'язки, інститути можуть виступати у релігійному облаченні, і тоді їх зміст розгортається у релігійних формах. В залежності від місця релігії в суспільстві її вплив може бути більшим або меншим. Місце релігії змінюється в ході сакралізації і секуляризації. Сакралізація являє собою процес залучення у сферу релігійного санкціонування різних форм суспільної та індивідуальної свідомості, суспільних відносин, поведінки та діяльності людей. Секуляризація - це процес визволення суспільної та індивідуальної свідомості від впливу релігійних ідей і поглядів, суспільних відносин, діяльності та інститутів від релігійного санкціонування. Тенденція до сакралізації характерна для докапіталістичних типів суспільства - первісного, рабовласницького, феодального. По мірі становлення буржуазних відносин, руйнування патріархально-середньовічної громади, розвитку наук і промисловості поширюється процес секуляризації.

В наш час релігія посідає різне місце в різних країнах та регіонах. Ступінь її впливу залежить від рівня і характеру розвитку економіки і політики, класових, міжетнічних та інших відносин, від міри активності релігійних організацій. Великий вплив здійснюють традиційні родоплемінні релігії в ряді країн Африки, Південної Америки, Австралії, іслам - в Північній Африці, на Близькому та Середньому Сході, в Індонезії, буддизму - в країнах Індокитаю, іудаїзму - в Ізраїлі; індуїзму - в Індії, синтоїзму - в Японії. Активно втручаються в різні сфери суспільного життя, в тому числі і в політику, християнські організації в розвинутих країнах - в США, Англії, Італії тощо. На певних етапах історії, в тих чи інших регіонах та країнах політичні відносини отримували і отримують релігійне оформлення, релігійне значення. Інтереси класів, етносів, верств, професійних та інших суспільних груп, політичні конфлікти за умов рабовласництва, феодалізму, "азіатського" способу виробництва, в регіонах, де в наш час зберігаються патріархально-родові і феодальні відносини, а нерідко також і в розвинутих країнах виступали і виступають в релігійній формі.

Релігія може здійснювати різний вплив на політичні процеси, відносини інституту в залежності від характеру релігійних відносин. Ці відносини можуть виражатися у формі солідарності, толерантності, нейтралітету, конкуренції, конфлікту, релігійної ворожнечі, нерідко з сильною тенденцією релігійного фанатизму. Проте, навіть за умов "мирного співіснування", як правило, має місце уявлення про перевагу даного об'єднання, конфесії, напряду, релігії. У відповідності з характером релігійних відносин останні могли або пом'якшувати політичну напругу та протистояння (у випадку, якщо такі виникли), або загострювати політичні суперечності верств, класів, етносів, інших суспільних груп.

Історично утворювались релігійно-політичні рухи, які являли собою продукт поєднання політичних та релігійних процесів. Соціально-політична практика релігійних суб'єктів була "охоронною", "нейтральною", "радикально-заперечною" по відношенню до влади, режиму, існуючих порядків, інших об'єктів політики.

Особливою формою релігійно-політичних відносин і рухів являються релігійні війни, це - збройні зіткнення, головні цілі яких виражаються в релігійних вимогах: повернення невірних, отримання релігійної свободи, відновлення "чистоти" первинних принципів релігії, ствердження нових віросповідних "істин", захист "старої" віри, спасіння "братів одновірців", визволення святинь даної релігії, захист або руйнування церковних інститутів. Релігійні війни велись між державами, етнічними групами (племенами, народами, націями). Будь-яка релігійна війна санкціонувалась в якості "священної". В історії таких війн було багато - католицькі "христові походи" в середні віки, джихад, який періодично вели різні ісламські течії, а деякі мусульманські угруповання ведуть і зараз.

В середні роки у Західній Європі католицька церква виступала в якості найбільш загального синтезу й найбільш загальної санкції існуючого феодального ладу, обґрунтовувала "богостановленість" суспільної ієрархії. В той же час протестні прагнення перших християн відтворювались у різного роду еретичних рухах (іконоборці, богомили, катари, альбігойці та ін.), ідеологи селянсько-плебейських рухів, рухів міст, використовуючи вдалі християнські ідеї, надавали виправдання виступам мас.

В залежності від того, інтереси яких класів, верств, груп знаходять релігійний вираз та обґрунтування, в релігійно-політичних рухах утворюються різні табори. Наприклад, в період Реформації 16 ст. в Німеччині склалося три великих табори. Консервативно-католицький склали ті елементи, які були зацікавлені у збереженні феодальних порядків – імперська влада, духовні та частково світські князі, більш заможні шари дворянства, прелати та міський патриціат. Католицизм використовувався для освячення феодальних відносин. Бюргерсько - поміркований табір на чолі з М. Лютером (1483-1546) утворили заможні елементи опозиції - маса нижчого дворянства, бюргерство, частина світських князів, що розраховували збагатитися за рахунок конфіскації церковного майна і прагнули більшої незалежності від імперії. Селяни та плебеї утворили революційний табір, вимоги та доктрини якого найрізкіше були сформовані Т. Мюнцером (бл. 1490- 1525).

Сучасні релігійно-політичні рухи також виражають неоднозначні тенденції суспільного розвитку - регресивні, прогресивні, консервативні, ліберальні, демократичні. В наш час у різних регіонах світу часто трапляються локальні релігійно - військові конфлікти.

Список літератури

1. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. – К., 2000.
2. Брегета А.Ю. Політологія: Навч.-метод, посібник для самостійного вивчення дисциплін. – К., 2007.
3. Гасвський Б. Філософія політики. – К., 2008.
4. Пірен М.І. Етнополітика. – К., 2007.

Одержано 31.03.10